

Gibonnijeva *Udica* u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika

Antonio-Toni Juričić

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Croaticum

Inspiracija za rad došla je od teksta *Šoljan u nastavi jezika i književnosti* objavljenog kao poglavlje u knjizi *Hrvatski izvana* (2007) autorica Vesne Požgaj Hadži, Marije Smolić te Mirjane Benjak. Interpretacijom Šoljanova teksta *Rovinjske mačke* autorice su pokazale kako književni tekst može obogatiti nastavu hrvatskoga jezika, književnosti i kulture namijenjenu neizvornim govornicima hrvatskoga jezika. Vjerujemo da i tekstovi popularnih pjesama poput *Udice* Zlatana Stipišića Gibonija mogu biti korisni polazni tekstovi u nastavi HJ-a na višim razinama. U radu ćemo se fokusirati na interpretaciju pjesme s obzirom na njezina jezična i tematska obilježja te položaj njezina autora u kontekstu hrvatske popularne kulture.

Ključne riječi: popularna kultura, hrvatski kao ini jezik, metodika poučavanja, nastavni materijali

In the paper, we interpret the song *Udica* by the famous Croatian singer-songwriter Zlatan Stipišić Gibonni, which, in the context of Croatian as L2 teaching, can be one of the starting texts that develops students' language competences and also expands their knowledge of Croatian culture. The inspiration for the work came from the text *Šoljan u nastavi jezika i književnosti*, published as a chapter in the book *Hrvatski izvana* (2007) by Vesna Požgaj Hadži, Marija Smolić and Mirjana Benjak. By interpreting Šoljan's text *Rovinjske mačke*, the authors showed how a literary text can enrich the teaching of Croatian language, literature and culture intended for non-native speakers of Croatian.

Keywords: popular culture, Croatian as L2, teaching methodology, teaching materials

Zlatan Stipišić Gibonni poznati je hrvatski kantautor koji svojim radom obilježava glazbenu scenu još od osamdesetih godina 20. stoljeća. Autor je brojnih hitova u kojima se isprepliću različiti glazbeni stilovi i tekstovi uglavnom ljubavnih motiva. Međutim u njegovu radu postoje i angažirane pjesme (npr. *Zlatne godine*, *Mi smo prvaci*, *Miss Croatia*, *Nije tajna*, *Posoljeni zrak i razlivena tinta*, *Kad mi nebo bude dom*, *Toleranca*, *Kids in Uniform*) koje su posvećene ili konkretnim povijesnim događajima poput Hrvatskog proljeća ili određenim društvenim problemima kao što je npr. ovisnost o drogama. Pavao Pavličić primjećuje da se duhovne i svjetovne sfere u Gibonnijevim pjesmama pojavljuju u nekom ekstremnom obliku te da ima i onih poput *Tempere* koja je negdje između, koja ne želi nešto posebno poručiti, nego samo prizvati atmosferu (usp. Matić 2024: 275–276). Pjesma *Udica* s albuma *Familija* (2016) angažirana je antiratna pjesma u kojoj lirski subjekt poziva na suosjećanje s poginulim vojnicima/mornarima bez obzira na to pod kojom su se zastavom borili.

Udica

*Udica se zadije za prste
taman ono koliko joj treba
da se čovik siti da je dobro
što se nisan rodi kao riba
Kao riba s ljuskama o' srebra
što se ne da vanka iz dubine
ćutin di me išću 'ladna justa
pa se krijen doli od sudbine
Među rebra potonulog broda
sa bandiron potonulog carstva
sad je vije samo hladna voda
zibaju je usnama bez glasa
Vidin kosti usnulih mornara
zagrljeni s morem kako muče
more, pusti vojsku neka spava
to su samo dica daleko od kuće
Odore s botunima od srebra
ruzinavi mačevi u tmini
pa se spuštam moru među rebra
da mu čujem sarce kako pini
Gledan kosti usnulih mornara*

*mladu krv ča tribalo je prolit
čujem, more kaže, Bogu fala
što se nisam rodi kao čovik*

A) Aktivnosti prije slušanja pjesme

Prije samog slušanja pjesme na nastavi studenti mogu dobiti zadatak da napišu kraći tekst koristeći neke od ključnih motiva (more, udica, riba, brod, zastava, mornari). Nakon što studenti pročitaju svoje tekstove, možemo ih upoznati s pjesmama *More* Josipa Pupačića i *Moj grob* Ivana Gorana Kovačića te pozvati da usporede te dvije pjesme na motivskom i izražajnom planu jer, da parafraziramo Đorđa Matića, pjesnika najbolje možemo objasniti drugim pjesnikom, nečiji stihovi do čitatelja dopiru upravo zahvaljujući nečijim drugim versima (usp. Matić 2014: 90). Nakon toga upoznat ćemo se s odlomkom iz biografske knjige *Tajna vještina* (2007) čiji je autor Zlatko Gall ne bismo li donekle osvijetlili mjesto koje pripada Gibonnijevu stvaralaštvu u kontekstu hrvatske popularne kulture:

...čini mi se da Gibonni nije daleko utekao od onog dugokosog klinca Gibe koji je sanjao o glazbi širom otvorenih očiju sjedeći na zidiću svojih Skalica. U vrijeme koje ili slavi nasilje ili pak cinično jednim okom škilji na čak i najmanju crtu »izdajničke« dobrote – držeći je ili licemjerjem ili prikrivenim koristoljubljem – Gibo se čini nestvarnim likom. No, možda je upravo zato tako proketo svoj i zanimljiv. Kao Bono Vox s uličnom školom Skalica, UNICEF-ov ambasador dobre volje s vjerodajnicama metalca i punkera, nježni trubadur s matematičkim umom knjigovođe iz Wall Streeta, lokalpatriot globalnih obzora... bliži je elieniu ili »osmom putniku« zalutalom iz nekih drugih kulturoloških galaksija negoli liku ispuzalom iz domaćeg estradnog blata. (Gall 2007: 218–219)

Prije dvadesetak godina u jednom intervjuu jazz-kritičaru Davoru Hrvoju, između ostaloga, sam Gibonni veli:

Imam dojam da su ljudi kojima pjevam cvijet ili višnja na torti mojeg naroda. Moju glazbu slušaju oni koji imaju strpljenja za violinistički ili bubnjarski solo, za pjesme koje umjesto četiri traju osam minuta. Variramo teme, improviziramo, a to nije uobičajeno za pop-glazbu. Na to možete eventualno naići u nekim »katakombama« ili jazz-klubovima. To je za mene posebna vrijednost. Pokušavam poštedjeti ljude, ne povrijediti ih. Ne sviđa mi se što se ljudi danas zabavljaju na previše agresivan način i često posežu za oružjem. Želim osjetiti duhovnost. (Gall 2007: 203–204)

Pjesma je objavljena na albumu *Familija* (2016). Posebnost toga albuma je u tome što ga je Gibonni objavio zajedno s još jednim iznimno popularnim hrvatskim pjevačem – Oliverom Dragojevićem. Suradnja dvojice glazbenike time se samo potvrdila. Poseban je primjer Gibonnijeva skladba *Cesarica* koju je Oliver otpjevao na festivalu Melodije hrvatskog Jadrana 1993. Đorđe Matić tu pjesmu vidi kao neko svjetlo koje je razbijalo mrakove ratnih devedesetih godina 20. stoljeća te je uspoređuje s poznatom pjesmom *Let the Sunshine In* iz mjuzikla *Kosa* (usp. Matić 2017: 32–38).

B) Aktivnosti za vrijeme slušanja pjesme

Dok slušaju pjesmu koju puštamo preko računala ili nekog drugog uređaja, studenti mogu pokušati zabilježiti što više riječi koje čuju te poslije završetka slušanja može se provjeriti što su uspjeli zapisati. Nakon toga može im se dati tekst pjesme te da ovaj put skladbu poslušaju uz tekst ispred sebe. Ukoliko se gleda spot pjesme koji se može pronaći na YouTubeu, studenti će vidjeti posebne nijanse boja te čuti i dodatne zvukove mora, brbotanje mora, pa mogu odrediti na koji način oni funkcioniraju, kakve osjećaje izazivaju te koje bi se riječi mogle upotrijebiti da ih se opiše. Spot za pjesmu režirao je Zdenko Bašić, a o tom uprizorenju Miljenko Jergović reći će:

U Zdenku Bašiću Gibonni je pronašao svog najboljeg interpretatora. Ikonopisac virtualnog svijeta, tvorac najvećeg broja imaginarnih i mitoloških likova u novijoj hrvatskoj povijesti, koji se najbolje snalazi u mraku, u tamnoplavim dubinama noći, a sada i mora, Bašić je od Gibonnijeve pjesme načinio foršpan za neki svoj *El Laberinto del Fauno*. Ali za razliku od Guillerma del Tora, koji je svoju veličanstvenu bajkovito-dokumentarno-povijesnu priču s elementima katarze, kolektivne i djetinje, ispričao s platforme jednoga zrelog i iživljenog društva, u Španjolskoj koja danas i postoji zbog svijesti o žrtvi i stradanju Drugog, Zdenko Bašić platformu je našao u sebi i u svome daru. I u Gibonniju, naravno. (Matić 2024: 257–258)

C) Aktivnosti nakon slušanja pjesme

Nakon što su poslušali pjesmu, studenti je mogu recitirati i pjevati. Također bi mogli opisati svoj doživljaj pjesme i usporediti ga sa zapažanjima Ivane Šojat te Miljenka Jergovića:

Istinsko sjećanje na pokolje živi koliko i preživjeli. Bitke su osuđene na dvije krajnosti: na zaborav ili mitologizaciju. Ljudi nisu skloni pamtiti i prenositi stvarnost kakva je bila. Valjda je moraju nekako opravdati da bi je pamtili, tu stvarnost koja je uvijek banalna izdaleka, dok sa zastavama potonulih carstava na dno mora ne padaju njihova djeca. (Matić 2024: 34)

Svoju pjesmu Gibonni je uobličio u parabolu o Drugome. U prvoj strofi, s udicom na koju se ubo, čovjek hvali Boga što nije riba. U posljednjoj, dok premeće ljudske kosti, more hvali Boga što nije čovjek. I na jednoj i na drugoj strani, ribljaj i ljudskoj, empatija je za Drugog, sućut prema tuđoj patnji. A napokon, riba na udici nije ništa manje šutljiva, ali i ništa manje nevina od mrtvih neprijatelja. Mireći se s njima, čovjek se vjerojatno miri i sa samim Bogom. (Matić 2024: 257)

Interpretacije Ivane Šojat i Miljenka Jergovića dio su knjige *Drvo. Priče o pjesmama* (2024) koju je priredio Đorđe Matić, a u kojoj se nalaze tekstovi različitih stilova inspirirani pjesmama Zlatana Stipišića Gibonnića. Priređivač, između ostaloga, uvodno poručuje kako općenito od pjesama slušatelji stvaraju vlastite slike i proživljavaju osjećaje koje ugrađuju u svoja životna iskustva te da uvršteni tekstovi potvrđuju da nas sve, bez obzira na razlike u jezicima i kulturama, može nadahnuti jedinstvena Gibonnijeva poetika. I na kraju jezik pjesme. Općenito stilistička obilježja Gibonnijevih stihova uočavamo na fonološkoj (npr. ikavski refleks praslavenskog jata: *Već je vrime da se pomirim sa svitom; Da se lita mogu pripoloviti*), morfološkoj (npr. tvorba infinitiva bez završnog *i*: *moglo bi bit da je lakše umrit; kako ću sebi prid oči izać*), sintaktičkoj (npr. položaj enklitika: *šta ti vridi da ga prizna kad zavolio ga ne bi; ja nestat ću, zamoli me*) te leksičkoj razini (npr. talijanizmi: *Bella figura, bella pitura; to su neki furešti, bisni judi*). S obzirom na to studenti mogu u pjesmi *Udica* potražiti stilski obilježena mjesta te potražiti riječi koje bi ih eventualno mogle zamijeniti.

Reference

- Gall, Z. (2007). *Tajna vještina: Gibonni – biografija*. Zagreb: Profil International.
- Lazar, G. (1993). *Literature and language teaching: A guide for teachers and trainers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Matić, Đ. (2014). *Tajni život pjesama: Hrvatska popularna muzika devedesetih*. Zagreb: Antibarbarus.
- Matić, Đ. (2017). *Tajne veze: Slušanja, osluškivanja*. Zagreb: Sandorf.
- Matić, Đ. (Ed.). (2024). *Drvo: Priče o pjesmama*. Zagreb: Ljevak.
- Požgaj Hadži, V., Smolić, M., & Benjak, M. (2007). *Hrvatski izvana*. Zagreb: Školska knjiga.